

Februari

Voor de vaste bezoekers van Thijsse's Hof is de Dagpauwoog een vertrouwde verschijning. Immers, hij figureert in het beeldje van Erik. De hele winter door wordt deze vlinder ook elders wel waargenomen. Gewoon als vlinder, pardon: als *imago*, want zo overwintert hij, niet als eitje, rups of pop. Zie Waarneming.nl.

Erik is de hoofdpersoon van het gelijknamige boek van Godfried Bomans. Hij belandt op een dag in het schilderij dat de wand van zijn slaapkamertje siert, een weidelandschap met schapen en gras dat krioelt van de kriebelbeestjes. Hij komt terecht tussen allerhande insecten en dat bevalt hem maar matig.

De inleiding tot hoofdstuk 6 vat het als volgt samen: "Erik komt in aanraking met de beperktheden der schilderijbewoners en tracht hun enige hogere begrippen bij te brengen. Hij wordt gewaarschuwd door een glimworm zich niet van de begane grond te verheffen, doch vertrekt niettemin toch op de rug van een vlinder." We hebben dus te maken met een sprookje en de strekking is dat de mens zich dient te verheffen. Daar is dan wel de hulp van een vlinder bij nodig, oud symbool van de menselijke ziel.

Jac. P. Thijsse, groot voorstander van *veredelend genieten*, zou instemmend hebben geknikt. Zou hij het boek nog hebben gelezen?

"Op een ochtend, juist toen Erik het gevaarlijke besluit genomen had om maar te vertrekken en de lijst (van het schilderijtje – rvd) op zijn eentje te zoeken, ging de deur van de ontbijtzaal open en kwam de vlinder binnen. Ieder legde zijn mes en vork neer, en bleef met open mond kijken. Ook Erik was verbaasd. Hij had vroeger, op weg naar school, vaak genoeg vlinders gezien en er zelfs twee opgeprikt aan de binnenkant van zijn lessenaartje. Maar van zó dichtbij en in die grootte had hij er natuurlijk nooit een kunnen bekijken. Het was een verrukkelijk gezicht. Zacht lila waren de doorzichtige, teer generfde vleugels, en in het midden van elk vlamde een purperen pauwenoog, zo diep van gloed dat het leek of zij leefden en zelfstandig rondkeken. Er liepen kreuken en vouwen over, als waren zij zopas ontplooid, en ook de vlinder zelf scheen jong."

Hm. Gaat het hier eigenlijk wel om een Dagpauwoog? *Lila* vleugels?

Als u weer in de Hof bent, bekijk dan het beeldje eens goed. Heeft de kunstenaar de liefelijke verschijning goed getroffen? En onze Erik, Erik Pinksterblom, die zich zo stevig aan de voelspriet vasthoudt, waarom heeft hij zo'n dikke wang? Zit daar een toverbal?

Hoe dan ook, het is liefde op het eerste gezicht. Erik beseft dat dit dier weliswaar een insect is, maar uit heel ander hout gesneden dan het kruipend gedierte om hem heen. Een zielsverwant.

"Hij keek in die wijde ogen, die hem herinnerden aan de ogen van de reeën thuis, zoals zij door de spijltjes van de hertenkamp keken, wanneer hij op zondag met zijn moeder langs kwam om brood te geven. Er lag hetzelfde verlangen in naar de wijde van bossen en velden, en Erik voelde: dit was een oog, gemaakt voor de verte, groot, open, en glanzend... En hij begreep ook dat dit een dier was, anders dan al die veelpotige insecten om hem heen, die niets vroegen en niets begeerden dan dicht tegen de aarde gedrukt rond te scharrelen om hun eitjes in groefjes en kuiltjes te leggen, die aldoor, zolang hij ze kende, gepraat hadden over zichzelf en hun kleine belangen. En er kwam opeens een grote blijdschap in hem alsof hij iemand herkende."

Reeds de volgende ochtend maken Erik en de vlinder hun eerste gezamenlijke vlucht. Zijn luchtdoop had Erik al genoten op de rug van een wesp en daarna had hij ook nog op een hommeltje gezeten, maar dat was slechts *vervoer* en nu, nu wordt het een hemelvaart.

“Erik keek om zich heen en gaf even een gillette van verrukking. Zo ver als zijn oog reikte lag de aarde, bezaaid met diamanten die aan de toppen van het gras fonkelden in de rijzende zon. Doch hoe Erik ook keek, van de lijst was geen spoor te bekennen. ‘Ik zie niets’, zei hij, ‘maar dat kan mij ook niet zo veel meer schelen. Vliegt u maar. De wereld is mooi.’ En zo vlogen zij, de zon tegemoet.”

Ja, we vallen telkens weer ten prooi aan de verleiding om niet verder te kijken dan “onzelf en onze kleine belangen” en om “in de lijst te blijven”. Erik laat zien dat we “ons verlangen naar de verte” levend moeten houden, want anders... Zoals de dichter DèrMouw schreef: “Een drekvlieg nu – ik had een vlinder kunnen zijn.”

Bomans heeft het boek een schitterend motto meegegeven, een citaat van Leonardo da Vinci: “Wij zijn alle ballingen, levend binnen de lijsten van een vreemd schilderij. Wie dit weet, leeft groot. De overige zijn insecten.” Deze gedachte zou de *practical joker* die Bomans ook was, gemakkelijk zelf geformuleerd kunnen hebben, maar enig sceptisch googelen leert me dat hij toch echt afkomstig is van, heel toepasselijk, de bedenker van de eerste vliegmachine.

“Erik of Het klein insectenboek” verscheen in 1941. Dat was ook het jaar dat Bomans zich verloofde en dat hij, niet onbelangrijk in zijn loopbaan, voor het eerst Sinterklaas speelde. Bomans stierf in 1971. Het beeld werd geplaatst in 1977, op initiatief van zijn weduwe. Op de steen naast het beeld staat “Erik” en “Godfried Bomans”, wat de indruk zou kunnen wekken dat Bomans de naam van de beeldhouwer is. Maar nee, dat was zijn vriend Mari Andriessen, bekend van onder meer de Dokwerker en het mooie beeld van de verzetsstrijder aan de Heemstedse Dreef. Hij ook was het die de plaats uitkoos waar het beeldje staat.

Twee herdenkingen dus dit jaar: 80 jaar “Erik”, en Bomans’ dood een halve eeuw geleden, op 22 december. Hij woonde toen in Bloemendaal, niet ver van de Hof, en kwam er regelmatig. De voorbereidingen voor de festiviteiten zijn al begonnen. Ook Thijsse’s Hof doet mee. Hou daarom deze website in de gaten. En let op, wanneer u naar buiten gaat, of zich een Dagpauwoog laat zien.

Rob van Dam

